

תשובות רב נטרונאי גאון- ברודי (אופק) חושן משפט סימן שמט

* (באיזה) [כאיזה] צד אמרו חכמים (ב"ק צו סע"ב) אין נשבעין על הקרקעות- דיינין שבמקומינו משביעין על הקרקעות כשם שמשביעין על המטלטלין, כגון שיש אחים שותפין שיש עדים שחלקו במקצת וטען הלה שלא חילקתי, משביעין אותו (וכל שמעיד) שהכל בחלוקה היא בידו. וכן שנים שיש להם קרקע זה בצד זה, ואמר אחד מהם לחבירו גזלת משלי והכנסת לתוך שלך, משביעין אותו שלא גזלתי. וכל שמעיד אותו עד {אחד} (ש) בקרקע, או שהודה הוא במקצת, משביעין אותו, {וכן מי שטוען לחברו בטענת קרקע שאתה מחלטה אצלי, משביעין אותו}, וכל היכא דמיתרמי דררא דממונא הם כי מטלטלי מחייבין אותו שבועה. עכשיו ילמדנו רבינו דינא היכי, ומתניתין היכי דמי. הווי יודעין שמן התורה אין משביעין על כל מעשה קרקע, שכך שנינו (שבועות פ"ו מ"ה) אלו דברים שאין נשבעין עליהן, העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות, אלא אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה. וכן אמר אדונינו מר רב צדוק גאון ז"ל במתיבתא: שזו מתניתין בדורות הראשונים, שהיו משביעין בשבועה של תורה בספר תורה, דרשין כי האי מדרש (בבא קמא סב סע"ב ומקבילות) על כל דבר פשע כלל, על שור על חמור על שה פרט, על כל אבידה אשר יאמר כי הוא זה חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון וכו'. אבל השתא משום הרמאין, כדקאמרינן (בדרים כה רע"א) משום קניא דרבא, וכי מעשה דשושילתא דבית דינא, נמנעו בתי דינין מלהשביע בספר תורה, כדאמרינן (שבועות לח סע"ב) שבועה בספר תורה, תלמידי חכמים לכתחילה בתפילין. והיכי משביעין (נ) ליה, אמר רב יהודה (שם) בשבועה האמורה בתורה, שנאמר (בר' כד, ג) ואשביעך בה' אלקי השמים ואלקי הארץ וגו'. ועוד, מפני שאמרו חכמים (שם לט רע"א) כל עבירות שבתורה נפרעין ממנו וכאן נפרעין ממנו ומכל העולם כולו, וראו בתי דינין שנשבעין בשקר וגורמין פורענות בעולם, נמנעו מלהשביע שבועה בתורה וסלקוהו כל עיקר- משרבו הרצחנין בטלה עגלה ערופה (סוטה פ"ט מ"ט), אף כאן בטלו להשביע בתורה. ומה התקינו, {התקינו} שמביאין שופרות ותוקעין בפני הנשבע ומנדין וגוזרין בפניו, ואומרי: אתה פלוני, אם גזלת כן וכן {ואם גנבתה כן וכן} ואם אתה משים בדבר זה, ארור אותו האיש, כן וכן אותן קללות- ותוקעין שופרות בפניו, שאם מכזב או שגנב או שגזל, תעלה קללה בו לבדו ואל ילקה העולם כולו. ומצאו לו סיוע ממקום זה (שבועות לו רע"א) {ומנין} לאלה שהיא שבועה, שנאמר (יח' יז, יג) ויבא אותו באלה, ומנלן דאיכרי שבועה, דכתיב (דה"ב לו, יג) (וגם) במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו באלקים.

וקבלוהו חכמי ישיבה ממנו ונהגו בה בשתי ישיבות, לדלויי גזרתא על מקרקעי כמטלטלי, דלא שבועה דאורייתא.

תשובות רב נטרונאי גאון- ברודי (אופק) אבן העזר סימן שו

* רב נטרונאי צדוק"ל. וששאלתם אלמנה שנתחייבה שבועה ליורשים, משביעין אותה בשני וחמישי בזמן שספר תורה ביד חזן וצבור יושבין כדי לביישה, או בפני בית דין ובמעמד עשרה זקנים סגי לה.

כך ראינו: שמשביעין אותה בשני ובחמישי כשציבור כולו יושב, כדי שתתבייש ותפייס יורשין בדבר, ונושאה היא ספר תורה ולא החזן, (אלא) ומנדין בפניה בשופרות- לפיכך עושין כן, כדי שתתבייש ותפדה עצמה מן הירושין בממון. (עד הנה)

רמב"ם הלכות שבועות פרק יא

הלכה כ

דבר ברור וגלוי שכל הנשבע שבועת הדיינין או שבועת הסת בשקר שיהא חייב משום שבועת הפקדון שכבר נתבאר משפטיה ואינו לוקה ואע"פ שהוא מזיד ונתחייב לשלם מה שנשבע עליו בתוספת חומש שהוא רביע הקרן עד שיהיה הוא וחומשו חמשה, ומביא קרבן אשם אם יש שם בית (דין) כמו שבארנו. +/השגת הראב"ד/ ואע"פ שהוא מזיד וכו'. א"א אחר שתיקנו הגאונים שאין בשבועתנו לא שם ולא כנוי אין בהם לא חומש ולא אשם שאין אלא ענין קללות לחוטא. +